Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
της 21ης Μαρτίου 2024[1]

Υπόθεση C-793/22

Biohemp Concept SRL
κατά
Direcția pentru Agricultură Județeană Alba

[αίτηση του Curtea de Apel Alba Iulia
(εφετείου Alba Iulia, Ρουμανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Κοινή γεωργική πολιτική – Κανονισμοί (ΕΕ) 1307/2013 και 1308/2013 – Καλλιέργεια κάνναβης – Έννοια γεωργικής έκτασης – Αποκλεισμός γαιών που καλύπτονται από κτίρια ή εγκαταστάσεις για αγροζωοτεχνική χρήση που χρησιμεύουν για τη γεωργική παραγωγή – Απαγόρευση καλλιέργειας κάνναβης με υδροπονικά συστήματα σε εσωτερικούς χώρους – Αύξηση του επιπέδου κανναβιδιόλης (CBD) στην κάνναβη – Προστασία της δημόσιας υγείας»

1. Η καλλιέργεια κάνναβης επιτρέπεται στο πλαίσιο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (στο εξής: ΚΓΠ) εντός ορίων που αποσκοπούν στη διασφάλιση της φύτευσης μόνο ποικιλιών οι οποίες, λόγω του χαμηλού επιπέδου τους σε ψυχοτρόπα κανναβινοειδή, δεν είναι κατάλληλες για την παρασκευή [ινδικής] κάνναβης και άλλων παρόμοιων ναρκωτικών.

2. Στο πλαίσιο της υπό κρίση αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, το Δικαστήριο καλείται να αποφανθεί επί της συμβατότητας με το δίκαιο της Ένωσης μέτρου ληφθέντος από τις ρουμανικές αρχές το οποίο εμποδίζει την καλλιέργεια κάνναβης με υδροπονικά συστήματα σε διαρρυθμισμένους εσωτερικούς χώρους.

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

I. Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

1. Ο κανονισμός (ΕΕ) 1307/2013 [2]

3. Η εικοστή όγδοη αιτιολογική σκέψη έχει ως εξής:

«Όσον αφορά την κάνναβη, θα πρέπει να τηρηθούν ειδικά μέτρα προκειμένου να διασφαλισθεί ότι ανάμεσα στις καλλιέργειες που είναι επιλέξιμες για τη βασική ενίσχυση δεν θα υποκρύπτονται παράνομες καλλιέργειες, με αποτέλεσμα να διαταραχθεί η αγορά για την κάνναβη. Επομένως, οι ενισχύσεις θα πρέπει να εξακολουθήσουν να χορηγούνται μόνο για τις περιοχές που έχουν σπαρθεί με ποικιλίες κάνναβης οι οποίες παρέχουν ορισμένες εγγυήσεις όσον αφορά την περιεκτικότητα σε ψυχοτρόπες ουσίες».

4. Το άρθρο 4 («Ορισμοί και σχετικές διατάξεις») ορίζει τα εξής:

«1. Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ισχύουν οι εξής ορισμοί:

[…]

γ) ως “γεωργική δραστηριότητα” νοείται:

i) η παραγωγή, η εκτροφή ζώων ή η καλλιέργεια γεωργικών προϊόντων, συμπεριλαμβανομένων της συγκομιδής, της άμελξης, της αναπαραγωγής ζώων και της εκτροφής ζώων για γεωργική εκμετάλλευση,

[…]

δ) ως “γεωργικά προϊόντα” νοούνται τα προϊόντα, εξαιρουμένων των αλιευτικών προϊόντων, που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι των Συνθηκών, καθώς και το βαμβάκι·

ε) ως “γεωργική έκταση” νοείται οποιαδήποτε έκταση αρόσιμης γης, μόνιμων βοσκοτόπων και μόνιμων λειμώνων, ή μόνιμων καλλιεργειών·

στ) ως “αρόσιμη γη” νοούνται η γη που καλλιεργείται για φυτική παραγωγή ή εκτάσεις διαθέσιμες για φυτική παραγωγή [αλλά τελούσες υπό αγρανάπαυση], συμπεριλαμβανομένων των εκτάσεων υπό καθεστώς παύσης καλλιέργειας σύμφωνα με τα άρθρα 22, 23 και 24 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1257/1999, με το άρθρο 39 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1698/2005 και με το άρθρο 29 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1305/2013, ανεξαρτήτως του αν πρόκειται για γη υπό θερμοκήπια ή υπό σταθερό ή κινητό κάλυμμα·

[…]».

[2] Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, περί θεσπίσεως κανόνων για άμεσες ενισχύσεις στους γεωργούς βάσει καθεστώτων στήριξης στο πλαίσιο της Κοινής γεωργικής πολιτικής και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 637/2008 και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 73/2009 του Συμβουλίου (ΕΕ 2013, L 347, σ. 608).

5. Το άρθρο 32 («Ενεργοποίηση δικαιωμάτων ενίσχυσης») ορίζει τα εξής:

«1. Η στήριξη στο πλαίσιο του καθεστώτος βασικής ενίσχυσης χορηγείται στους γεωργούς, μέσω δήλωσης σύμφωνα με το άρθρο 33, παράγραφος 1, κατόπιν ενεργοποίησης δικαιώματος ενίσχυσης ανά επιλέξιμο εκτάριο στο κράτος μέλος στο οποίο έχει χορηγηθεί το δικαίωμα. […]

2. Για τους σκοπούς του παρόντος τίτλου, ως “επιλέξιμο εκτάριο” νοείται:

α) κάθε γεωργική έκταση της εκμετάλλευσης που χρησιμοποιείται για γεωργικές δραστηριότητες ή, σε περίπτωση που έχει και μη γεωργική χρήση, κατά κύριο λόγο για γεωργικές δραστηριότητες, περιλαμβανομένων περιοχών που δεν ήταν σε καλή γεωργική κατάσταση στις 30 Ιουνίου 2003 στα κράτη μέλη που προσχώρησαν στην Ένωση την 1η Μαΐου 2004 και επέλεξαν κατά την προσχώρηση να εφαρμόσουν το καθεστώς ενιαίας στρεμματικής ενίσχυσης· […]

[…]

3. Για τους σκοπούς του στοιχείου α′ της παραγράφου 2:

α) όταν η γεωργική έκταση μιας εκμετάλλευσης χρησιμοποιείται και για μη γεωργικές δραστηριότητες, η έκταση αυτή θεωρείται ότι χρησιμοποιείται κατά κύριο λόγο για γεωργικές δραστηριότητες εάν οι δραστηριότητες αυτές μπορούν να ασκούνται χωρίς να παρεμποδίζονται σημαντικά από την ένταση, τη φύση, τη διάρκεια και το χρονοδιάγραμμα των μη γεωργικών δραστηριοτήτων,

β) τα κράτη μέλη μπορούν να καταρτίζουν κατάλογο των περιοχών που χρησιμοποιούνται κατά κύριο λόγο για μη γεωργικές δραστηριότητες.

Τα κράτη μέλη θεσπίζουν κριτήρια για την εφαρμογή του παρόντος εδαφίου στην επικράτειά τους.

4. Για να είναι επιλέξιμες, οι εκτάσεις πρέπει να ανταποκρίνονται στον ορισμό του επιλέξιμου εκταρίου καθ’ όλο το ημερολογιακό έτος, εκτός από περίπτωση ανωτέρας βίας ή εξαιρετικών περιστάσεων.

[…]

Οι εκτάσεις που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή κάνναβης αποτελούν επιλέξιμα εκτάρια μόνο εάν οι ποικιλίες που χρησιμοποιούνται έχουν περιεκτικότητα σε τετραϋδροκανναβινόλη που δεν υπερβαίνει το 0,2 %».

2. Ο κανονισμός (ΕΕ) 1308/2013[3]

6. Κατά το άρθρο 1 («Πεδίο εφαρμογής»):

«1. Ο παρών κανονισμός θεσπίζει την κοινή οργάνωση των αγορών γεωργικών προϊόντων για όλα τα προϊόντα του παραρτήματος Ι των Συνθηκών, εκτός από τα προϊόντα αλιείας και υδατοκαλλιέργειας ως ορίζονται στην ενωσιακή νομοθεσία περί κοινής οργάνωσης των αγορών προϊόντων αλιείας και υδατοκαλλιεργείας.

2. Τα γεωργικά προϊόντα που ορίζονται στην παράγραφο 1 υποδιαιρούνται στους ακόλουθους τομείς, όπως αναφέρονται στα αντίστοιχα τμήματα του παραρτήματος Ι:

[…]

η) λίνος και κάνναβη, μέρος VIII·

[…]».

7. Στο παράρτημα Ι, μέρος VIII («Κατάλογος προϊόντων που παρατίθενται στο άρθρο 1, παράγραφος 2»), περιλαμβάνεται το «Καννάβι (Cannabis sativa L.)» με κωδικό ΣΟ 5302.

8. Το άρθρο 189 («Εισαγωγές κάνναβης») ορίζει τα εξής:

«1. Τα κατωτέρω προϊόντα επιτρέπεται να εισάγονται στην Ένωση μόνον εάν πληρούνται οι ακόλουθοι όροι:

α) ακατέργαστη κάνναβη του κωδικού ΣΟ 5302 10 00 η οποία πληροί τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 32, παράγραφος 6, και στο άρθρο 35, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΕ) 1307/2013·

β) προοριζόμενοι για σπορά σπόροι ποικιλιών κάνναβης του κωδικού ΣΟ ex 1207 99 20 οι οποίοι συνοδεύονται από αποδεικτικό από το οποίο προκύπτει ότι η περιεκτικότητα της σχετικής ποικιλίας σε τετραϋδροκανναβινόλη δεν υπερβαίνει την οριζόμενη σύμφωνα με το άρθρο 32, παράγραφος 6, και το άρθρο 35, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΕ) 1307/2013·

γ) σπόροι κάνναβης του κωδικού ΣΟ 1207 99 91 εκτός των προοριζόμενων για σπορά οι οποίοι εισάγονται μόνον από εγκεκριμένους από το κράτος μέλος εισαγωγείς κατά τρόπο που εξασφαλίζει ότι οι σπόροι αυτοί δεν προορίζονται για σπορά.

2. Το παρόν άρθρο εφαρμόζεται με την επιφύλαξη πλέον περιοριστικών διατάξεων που εκδίδονται από τα κράτη μέλη σύμφωνα με τη ΣΛΕΕ και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη συμφωνία του ΠΟΕ για τη γεωργία».

[3] Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, για τη θέσπιση κοινής οργάνωσης των αγορών γεωργικών προϊόντων και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 922/72, (ΕΟΚ) αριθ. 234/79, (ΕΚ) αριθ. 1037/2001 και (ΕΚ) αριθ. 1234/2007 του Συμβουλίου (ΕΕ 2013, L 347, σ. 671).

Β. Το ρουμανικό δίκαιο

1. Ο νόμος 18/1991 περί εγγείου ιδιοκτησίας [4]

9. Το άρθρο 2, στοιχείο a, ορίζει τα εξής:

«Ανάλογα με τη χρήση για την οποία προορίζεται, η γη είναι:

a) γη για γεωργική χρήση, και ειδικότερα:

– η παραγωγική γεωργική γη – αρόσιμη γη, αμπελώνες, οπωρώνες, φυτώρια αμπέλων και οπωροφόρων δέντρων, φυτείες λυκίσκου και μουριών, βοσκότοποι, λειμώνες, θερμοκήπια, καλλιέργειες υπό κάλυψη, σπορεία και άλλες παρόμοιες δομές·

– η γη με δασική βλάστηση, εφόσον δεν αποτελεί μέρος εγκαταστάσεων δασοπονικής φύσεως, δασώδεις βοσκότοποι·

– η γη που καλύπτεται από κτίρια και εγκαταστάσεις για αγροζωοτεχνική χρήση, εγκαταστάσεις ιχθυοκαλλιέργειας και βελτίωσης του εδάφους, οι αγροτικές οδοί και οι οδοί γεωργικών εκμεταλλεύσεων, οι πλατφόρμες και χώροι αποθήκευσης που εξυπηρετούν τις ανάγκες της γεωργικής παραγωγής·

– η μη παραγωγική γη που μπορεί να διαμορφωθεί και να χρησιμοποιηθεί για τη γεωργική παραγωγή».

2. Ο νόμος 339/2005 [5]

10. Κατά το άρθρο 12:

«(1) Η καλλιέργεια φυτών που περιέχουν ουσίες οι οποίες υπόκεινται στον έλεγχο της εθνικής νομοθεσίας επιτρέπεται μόνον εάν η επεξεργασία τους γίνεται για τεχνικούς σκοπούς, για την παραγωγή στελεχών, ινών, σπόρων και ελαίου, για ιατρικούς και επιστημονικούς σκοπούς και μόνο κατόπιν άδειας του Υπουργείου Γεωργίας, Δασοκομίας και Αγροτικής Ανάπτυξης, μέσω των περιφερειακών διευθύνσεων γεωργίας και αγροτικής ανάπτυξης ή της διεύθυνσης του δήμου Βουκουρεστίου, βάσει των ετήσιων εκτιμήσεων που καθορίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 42, παράγραφος 1, στοιχείο e, του παρόντος νόμου και των μεθοδολογικών κανόνων εφαρμογής του.

[…]

(4) Οι εγκεκριμένοι καλλιεργητές κάνναβης και οπιούχου παπαρούνας υποχρεούνται να σπέρνουν τις εκτάσεις ιδιοκτησίας τους αποκλειστικά με σπόρους ποικιλιών περιλαμβανομένων στον επίσημο κατάλογο ποικιλιών και υβριδίων καλλιεργειών της Ρουμανίας ή στους καταλόγους των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίοι παράγονται από εγκαταστάσεις

[4] Legea nr. 18/1991, din 19 februarie 1991, a fondului funciar (νόμος 18/1991, της 19ης Φεβρουαρίου 1991, περί εγγείου ιδιοκτησίας) (Monitorul Oficial al României, μέρος I, αριθ. 1 της 5ης Ιανουαρίου 1998), όπως έχει τροποποιηθεί. Στο εξής: νόμος 18/1991.

[5] Legea nr. 339 din 29 noiembrie 2005 privind regimul juridic al plantelor, substanțelor și preparatelor stupefiante și psihotrope (Monitorul Oficial al României, μέρος I, αριθ. 1095 της 5ης Δεκεμβρίου 2005) (νόμος 339 της 29ης Νοεμβρίου 2005, περί του νομικού καθεστώτος των ναρκωτικών και ψυχοτρόπων φυτών, ουσιών και παρασκευασμάτων). Στο εξής: νόμος 339/2005.

εγκεκριμένες από το Υπουργείο Γεωργίας, Δασοκομίας και Αγροτικής Ανάπτυξης, μέσω των εδαφικών αρχών ελέγχου και πιστοποίησης σπόρων προς σπορά».

3. Οι μεθοδολογικοί κανόνες εφαρμογής του νόμου 339/2005 [6]

11. Το άρθρο 4, παράγραφος 5, στοιχείο b, ορίζει τα εξής:

«Για τη χορήγηση άδειας καλλιέργειας φυτών που περιέχουν ναρκωτικές και ψυχοτρόπες ουσίες, με σκοπό τη χρήση τους στη βιομηχανία και/ή στα τρόφιμα, στον επιστημονικό ή τεχνικό τομέα ή για την παραγωγή σπόρων προς σπορά, οι καλλιεργητές πρέπει να υποβάλουν αίτηση στις περιφερειακές διευθύνσεις γεωργίας ή στη διεύθυνση του δήμου Βουκουρεστίου […]. Η αίτηση πρέπει να συνοδεύεται από τα ακόλουθα έγγραφα, σε πρωτότυπα και σε αντίγραφα, ανάλογα με τον σκοπό της άδειας:

[…]

b) τίτλο ιδιοκτησίας, πρακτικά/πιστοποιητικά κατοχής ή λοιπές πράξεις που δικαιολογούν τη νόμιμη χρήση της γεωργικής έκτασης·

[…]».

II. Τα πραγματικά περιστατικά, η ένδικη διαφορά και τα προδικαστικά ερωτήματα

12. Με αίτηση της 14ης Ιανουαρίου 2021, η Biohemp Concept SRL (στο εξής: Biohemp) ζήτησε από την Direcția pentru Agricultură Județeană Alba (διεύθυνση γεωργίας της περιφέρειας Alba, στο εξής: περιφερειακή αρχή) να της χορηγήσει άδεια καλλιέργειας κάνναβης (Cannabis sativa L.) για έκταση 0,54 εκταρίων.

13. Στις 27 Ιανουαρίου 2021 η περιφερειακή αρχή εξέδωσε άδεια μόνο για έκταση 0,50 εκταρίων. Εντούτοις, αρνήθηκε να χορηγήσει άδεια για την υπόλοιπη έκταση των 0,04 εκταρίων με το σκεπτικό ότι δεν επρόκειτο για γεωργική γη, αλλά για δομή για αγροζωοτεχνική χρήση η οποία δεν πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 4, παράγραφος 5, στοιχείο b, των μεθοδολογικών κανόνων εφαρμογής του νόμου 339/2005.

14. Η Biohemp υπέβαλε διοικητική ένσταση κατά της άδειας της 27ης Ιανουαρίου 2021, η οποία απορρίφθηκε από την περιφερειακή αρχή στις 17 Φεβρουαρίου 2021.

15. Στις 13 Απριλίου 2021 η Biohemp άσκησε ενώπιον του Tribunalul Alba (πρωτοδικείου Alba, Ρουμανία) προσφυγή με αίτημα να της χορηγηθεί άδεια για το σύνολο της έκτασης των 0,54 εκταρίων.

[6] Normele metodologice din 22 decembrie 2006 de aplicare a prevederilor Legii nr. 339/2005 privind regimul juridic al plantelor, substanțelor și preparatelor stupefiante și psihotrope (μεθοδολογικοί κανόνες εφαρμογής, της 22ας Δεκεμβρίου 2006, για την εφαρμογή του νόμου 339/2005 περί του νομικού καθεστώτος των ναρκωτικών και ψυχοτρόπων φυτών, ουσιών και παρασκευασμάτων), που εγκρίθηκαν με την υπ' αριθ. 1915/2006 απόφαση της Κυβερνήσεως (Monitorul Oficial al României, μέρος I, αριθ. 18 της 11ης Ιανουαρίου 2007), όπως έχουν τροποποιηθεί. Στο εξής: μεθοδολογικοί κανόνες εφαρμογής του νόμου 339/2005.

16. Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή της Biohemp κυρίως για λόγους που αφορούσαν την εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας[7].

17. Η Biohemp άσκησε αναίρεση ενώπιον του Curtea de Apel Alba Iulia (εφετείου Alba Iulia, Ρουμανία), με την οποία επισήμανε, ως κρίσιμα σημεία, ότι στο ελεγχόμενο περιβάλλον εμβαδού 400 m^2 προτίθεται να καλλιεργήσει, με υδροπονικό σύστημα, κάνναβη με νόμιμη συγκέντρωση τετραϋδροκανναβινόλης[8] έως 0,2 %.

18. Στο ίδιο πνεύμα, η Biohemp ισχυρίζεται ότι η καλλιέργεια κάνναβης σε ελεγχόμενο περιβάλλον καθιστά δυνατή την παραγωγή φυτών με συγκέντρωση κανναβιδιόλης[9] 12-14 %, ενώ η κάνναβη που καλλιεργείται στην ύπαιθρο (σε γεωργική γη) έχει συγκέντρωση CBD έως 1 %. Οι μεταποιητές κάνναβης προτιμούν κυρίως να αγοράζουν κάνναβη η οποία καλλιεργείται σε ελεγχόμενα περιβάλλοντα, λόγω της πολύ υψηλότερης συγκέντρωσης CBD.

19. Βάσει των στοιχείων αυτών, η ασκηθείσα αναίρεση στηρίζεται τόσο σε λόγους σχετικούς με το εθνικό δίκαιο[10] όσο και με το δίκαιο της Ένωσης. Όσον αφορά το τελευταίο, πέραν της νομολογίας στην οποία παραπέμπει[11], η Biohemp επισημαίνει ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν επιβάλλει την καλλιέργεια της κάνναβης αποκλειστικά στην ύπαιθρο, επομένως είναι επιτρεπτή η καλλιέργεια κάνναβης σε ελεγχόμενα περιβάλλοντα, ήτοι σε θερμοκήπια, καλλιέργειες υπό κάλυψη και άλλες παρόμοιες δομές. Περιορίζοντας την καλλιέργεια κάνναβης σε υπαίθρια καλλιέργεια, η περιφερειακή αρχή αρνείται να αναγνωρίσει τομέα ήδη αναγνωρισμένο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και, σιωπηρώς, αρνείται στους Ρουμάνους γεωργούς την πρόσβαση στην ελεύθερη εσωτερική αγορά, πράγμα αντίθετο προς τις διατάξεις της ΣΛΕΕ.

20. Η περιφερειακή αρχή αντικρούει τους περιλαμβανόμενους στην αίτηση αναιρέσεως ισχυρισμούς της Biohemp προβάλλοντας επίσης επιχειρήματα που άπτονται του εθνικού δικαίου[12] και του δικαίου της Ένωσης. Όσον αφορά τα τελευταία, υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι:

– Η καλλιέργεια κάνναβης με περιεκτικότητα THC μικρότερη του 0,2 % στη Ρουμανία, η οποία εποπτεύεται από το Υπουργείο Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης, είναι υπαίθρια

[7] Για το πρωτοβάθμιο δικαστήριο δεν ασκούσε επιρροή το γεγονός ότι η Biohemp κάνει χρήση του συνόλου της έκτασης των 0,54 εκταρίων, που είναι καταχωρισμένη στο γεωργικό μητρώο, καθόσον η εφαρμοστέα νομοθεσία αφορά τη νόμιμη χρήση «γεωργικής έκτασης». Το κτίσμα δεν μπορεί να εξομοιωθεί με γεωργική έκταση υπό την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 5, στοιχείο b, των μεθοδολογικών κανόνων εφαρμογής του νόμου 339/2005. Το άρθρο αυτό δεν αφορά τη γη «για γεωργική χρήση», αλλά τη γεωργική γη stricto sensu, υπό την έννοια της παραγωγικής γεωργικής γης που διαλαμβάνεται στο άρθρο 2, στοιχείο a, πρώτη περίπτωση, του νόμου 18/1991.

[8] Στο εξής: THC.

[9] Στο εξής: CBD.

[10] Κατά την άποψη της Biohemp, ο νόμος 339/2005 δεν προβλέπει περιορισμό όσον αφορά τον τόπο όπου μπορεί να καλλιεργηθεί η κάνναβη. Οι μεθοδολογικοί κανόνες εφαρμογής του δεν αφορούν την έννοια της παραγωγικής γεωργικής γης, αλλά μόνον την έννοια της γεωργικής γης. Ως εκ τούτου, είναι ορθή μια in extenso ερμηνεία της έννοιας της γης για γεωργική χρήση, όπως προβλέπεται στο άρθρο 2, στοιχείο a, του νόμου 18/1991. Εξάλλου, μολονότι το κτίσμα εμβαδού 400 m^2, κατά τον χρόνο κατασκευής και καταχωρίσεως στο κτηματολόγιο, προοριζόταν για αγροζωοτεχνική χρήση, πλέον έχει ανακαινισθεί και χρησιμοποιείται ως ελεγχόμενο περιβάλλον για την καλλιέργεια φυτών, όπως προκύπτει από τη βεβαίωση περί καταχωρίσεώς του στο γεωργικό μητρώο, η οποία χορηγήθηκε από τον Δήμο Pianu (Ρουμανία).

[11] Η Biohemp παραπέμπει στις αποφάσεις της 16ης Ιανουαρίου 2003, Hammarsten (C-462/01, EU:C:2003:33, στο εξής: απόφαση Hammarsten), και της 19ης Νοεμβρίου 2020, B S και C A [εμπορία κανναβιδιόλης (CBD)] {C-663/18, EU:C:2020:938, στο εξής: απόφαση B S και C A [εμπορία κανναβιδιόλης (CBD)]}, καθώς και στη διάταξη της 11ης Ιουλίου 2008, Babanov (C-207/08, EU:C:2008:407).

[12] Για τη χορήγηση της άδειας, η εφαρμοστέα νομοθεσία προβλέπει την κατάθεση ορισμένων πράξεων που έχουν εκδοθεί σε σχέση με την παραγωγική γεωργική γη και όχι σε σχέση με κτίρια. Η έννοια της «γεωργικής γης» πρέπει να ερμηνεύεται stricto sensu, ήτοι ως παραγωγική γεωργική γη σύμφωνα με τον νόμο 18/1991. Αν γινόταν δεκτή η ερμηνεία της έννοιας «γεωργική γη» in extenso, τούτο θα συνεπαγόταν τη δυνατότητα καλλιέργειας κάνναβης και σε άλλες κατηγορίες γης για γεωργική χρήση, όπως σε γη με δασική βλάστηση ή σε μη παραγωγική γη, πράγμα το οποίο δεν θα ήταν δυνατό. Η γεωργική γη διαφέρει από τη γη που καλύπτεται από κτίρια και εγκαταστάσεις για αγροζωοτεχνική χρήση, αμφότερες δε αποτελούν υποκατηγορίες της κατηγορίας «γη για γεωργική χρήση».

καλλιέργεια που δημιουργήθηκε με σεβασμό στην τεχνολογία των καλλιεργειών σύμφωνα με την επιστημονική βιβλιογραφία, σε τόπους όπου διασφαλίζονται οι ανάγκες του φυτού σε σχέση με το κλίμα και το έδαφος.

– Από τη διαδικασία Α για τη δειγματοληψία για τον προσδιορισμό της περιεκτικότητας σε THC, όπως ορίζεται στο παράρτημα ΙΙΙ, σημεία 2.1 («Δείγματα») και 2.2. («Μέγεθος δείγματος»), του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού (ΕΕ) 639/2014[13], προκύπτει ότι η καλλιέργεια της κάνναβης πραγματοποιείται στην ύπαιθρο.

21. Εντός αυτού του πλαισίου, το Curtea de Apel Alba Iulia (εφετείο Alba Iulia) υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχουν οι κανονισμοί 1307/2013 και 1308/2013, καθώς και τα άρθρα 35, 36 και 38 ΣΛΕΕ, την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση στο μέτρο που αυτή απαγορεύει την καλλιέργεια κάνναβης (Cannabis sativa L.) με υδροπονικά συστήματα σε διαρρυθμισμένους εσωτερικούς χώρους;»

III. Διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

22. Η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως περιήλθε στο Δικαστήριο στις 29 Δεκεμβρίου 2022.

23. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η Ρουμανική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή[14]. Αμφότερες, όπως και η Biohemp, παρέστησαν στην επ' ακροατηρίου συζήτηση της 25ης Ιανουαρίου 2024.

IV. Εκτίμηση

Α. Παραδεκτό

24. Η Ρουμανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το προδικαστικό ερώτημα είναι απαράδεκτο όσον αφορά την ερμηνεία των άρθρων 35 και 36 ΣΛΕΕ. Προς στήριξη της ενστάσεώς της, παραπέμπει στη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με τις αμιγώς εσωτερικές καταστάσεις[15] και στην έλλειψη, στη διάταξη περί παραπομπής, επεξηγήσεων ως προς τη σύνδεση μεταξύ των δύο αυτών άρθρων και της διαφοράς.

[13] Κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός της Επιτροπής, της 11ης Μαρτίου 2014, για τη συμπλήρωση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1307/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί θεσπίσεως κανόνων για άμεσες ενισχύσεις στους γεωργούς βάσει καθεστώτων στήριξης στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής και για την τροποποίηση του παραρτήματος Χ του εν λόγω κανονισμού (ΕΕ 2014, L 181, σ. 1). Το παράρτημα ΙΙΙ (Ενωσιακή μέθοδος για τον ποσοτικό προσδιορισμό της Δ9-τετραϋδροκανναβινόλης στις ποικιλίες κάνναβης) ενσωματώθηκε με τον κατ' εξουσιοδότηση κανονισμό (ΕΕ) 2017/1155 της Επιτροπής, της 15ης Φεβρουαρίου 2017, για την τροποποίηση του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 639/2014 όσον αφορά τα μέτρα ελέγχου σχετικά με την καλλιέργεια κάνναβης […] και για την τροποποίηση του παραρτήματος Χ του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1307/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ 2017, L 167, σ. 1).

[14] Η περιφερειακή αρχή υπέβαλε τις γραπτές παρατηρήσεις της εκπρόθεσμα και, ως εκ τούτου, το Δικαστήριο τις απέρριψε.

[15] Απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 2016, Ullens de Schooten (C-268/15, EU:C:2016:874, σκέψη 55). Στο εξής: απόφαση Ullens de Schooten.

25. Κατά το Δικαστήριο, ο γενικός κανόνας είναι ότι οι διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ περί θεμελιωδών ελευθεριών δεν εφαρμόζονται, κατ' αρχήν, σε καταστάσεις όπου όλα τα σχετικά στοιχεία περιορίζονται στο εσωτερικό ενός και μόνον κράτους μέλους[16]. Ωστόσο, υπάρχουν τέσσερις εξαιρέσεις από αυτόν τον γενικό κανόνα με βάση τις οποίες, ακόμη και σε μια εσωτερική κατάσταση, μπορεί να ζητηθεί η ερμηνεία κανόνων του δικαίου της Ένωσης. Τα χαρακτηριστικά των ως άνω εξαιρέσεων παρατίθενται στην απόφαση Ullens de Schooten[17] και δεν χρειάζεται να εκτεθούν εδώ.

26. Προς διευκόλυνση της ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης σε περίπτωση αμιγώς εσωτερικής κατάστασης, το Δικαστήριο απαιτεί να προκύπτουν από την απόφαση περί παραπομπής τα συγκεκριμένα στοιχεία βάσει των οποίων μπορεί να στοιχειοθετηθεί η σχέση μεταξύ του αντικειμένου ή των περιστάσεων ένδικης διαφοράς της οποίας όλα τα στοιχεία περιορίζονται στο εσωτερικό του οικείου κράτους μέλους και των κανόνων του δικαίου της Ένωσης των οποίων ζητείται η ερμηνεία.

27. Επομένως, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να υποδείξει εάν η διαφορά που εκκρεμεί ενώπιόν του, καίτοι αμιγώς εσωτερικής φύσεως, παρουσιάζει εντούτοις κάποιο συνδετικό στοιχείο με τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης περί θεμελιωδών ελευθεριών, οπότε η ζητούμενη προδικαστική ερμηνεία καθίσταται απαραίτητη για την επίλυση της διαφοράς αυτής[18].

28. Θεωρητικά, στην υπό κρίση υπόθεση, ενδεχομένως να θίγεται η ελευθερία εγκαταστάσεως (η ρουμανική νομοθεσία απαγορεύει την άσκηση της ανεξάρτητης οικονομικής δραστηριότητας του καλλιεργητή κάνναβης σε εσωτερικούς χώρους) και η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων (η Biohemp δεν θα μπορούσε, στους χώρους αυτούς, να παράγει κάνναβη για να εξάγει σε άλλα κράτη μέλη όπου υπάρχει ζήτηση για το προϊόν αυτό).

29. Ωστόσο, η διάταξη περί παραπομπής δεν περιέχει ειδική συλλογιστική όσον αφορά την ανάγκη ερμηνείας των άρθρων 35 και 36 ΣΛΕΕ (ούτε του άρθρου 49 ΣΛΕΕ περί ελευθερίας εγκαταστάσεως). Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει απλώς ότι η Biohemp ισχυρίζεται ότι συνήψε συμβάσεις πώλησης της κάνναβής της με διάφορους μεταποιητές εγκατεστημένους σε άλλα κράτη μέλη.

30. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο δεν είναι σε θέση να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο ερμηνεία των άρθρων 35 και 36 ΣΛΕΕ χρήσιμη για την επίλυση της διαφοράς[19], το δε προδικαστικό ερώτημα είναι απαράδεκτο ως προς αυτά.

31. Η Ρουμανική Κυβέρνηση προβάλλει επίσης ένσταση απαραδέκτου όσον αφορά την ερμηνεία του άρθρου 38 ΣΛΕΕ, πλην όμως η ένστασή της δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

32. Το άρθρο 38 ΣΛΕΕ είναι η πρώτη από τις διατάξεις του πρωτογενούς δικαίου που διέπουν την ΚΓΠ, της οποίας οι σκοποί διακηρύσσονται στο άρθρο 39 ΣΛΕΕ. Τα δύο αυτά άρθρα, σε αντίθεση με τα ανωτέρω άρθρα, είναι κρίσιμα για την υπό κρίση προδικαστική παραπομπή, διότι αποτελούν το πλαίσιο αναφοράς εντός του οποίου πρέπει να ερμηνευθούν οι κανονισμοί

16 Αποφάσεις Ullens de Schooten (σκέψη 47) και της 18ης Ιανουαρίου 2022, Thelen Technopark Berlin (C-261/20, EU:C:2022:33, σκέψη 50).

17 Απόφαση Ullens de Schooten (σκέψεις 50 έως 53). Βλ., επίσης, απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, Fremoluc (C-343/17, EU:C:2018:754, σκέψη 20).

18 Αποφάσεις Ullens de Schooten (σκέψεις 54 και 55) και της 2ας Μαρτίου 2023, Bursa Română de Mărfuri (C-394/21, EU:C:2023:146, σκέψεις 50 και 51).

19 Αποφάσεις της 19ης Απριλίου 2018, Consorzio Italian Management και Catania Multiservizi (C-152/17, EU:C:2018:264, σκέψη 22), και της 2ας Σεπτεμβρίου 2021, Irish Ferries (C-570/19, EU:C:2021:664, σκέψη 133).

1307/2013 και 1308/2013, ως προς τους οποίους ζητεί την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως το αιτούν δικαστήριο. Προς τους σκοπούς της εφαρμογής των κανόνων της ΚΓΠ, δεν ασκεί επιρροή αν πρόκειται για αμιγώς εσωτερική κατάσταση.

33. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Biohemp υποστήριξε ότι είχε ζητήσει άδεια να καλλιεργήσει κάνναβη σε έκταση 0,54 εκταρίων [20], αλλά αποδέχθηκε ότι δεν είχε ζητήσει την άμεση ενίσχυση που προβλέπει ο κανονισμός 1307/2013.

34. Υπό το πρίσμα της ως άνω παραδοχής, τίθεται το ερώτημα αν η επίλυση της διαφοράς απαιτεί από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει, σύμφωνα με τα ζητούμενα του αιτούντος δικαστηρίου, τις διατάξεις του κανονισμού 1307/2013, ο οποίος προβλέπει τις άμεσες ενισχύσεις στους γεωργούς βάσει καθεστώτων στήριξης στο πλαίσιο της ΚΓΠ.

35. Εναπόκειται, κατ' αρχήν, στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει αν τα ερωτήματα που υποβάλλει είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς [21]. Πάντως, το Δικαστήριο μπορεί να τα απορρίψει ως απαράδεκτα, εφόσον τα κρίνει υποθετικά ή μη σχετικά προς τον σκοπό αυτόν [22].

36. Η ρουμανική νομοθεσία απαιτεί άδεια για τη φύτευση κάνναβης διότι το προϊόν αυτό περιέχει, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, ναρκωτικές ουσίες, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την παρασκευή ναρκωτικών. Οι διατάξεις του κανονισμού 1307/2013 θα εφαρμόζονταν κατά τη χορήγησης της άδειας αν, ταυτόχρονα ή μεταγενέστερα, η Biohemp είχε υποβάλει αίτηση για άμεση ενίσχυση για την εκμετάλλευσή της.

37. Αντιθέτως, αν η επιχείρηση η οποία ζητεί άδεια καλλιέργειας δεν ζητήσει την άμεση ενίσχυση που προβλέπει ο κανονισμός 1307/2013, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο κανονισμός αυτός δεν έχει εφαρμογή εν προκειμένω και ότι δεν είναι χρήσιμη η ερμηνεία του για την επίλυση της διαφοράς. Επομένως, κατ' αρχήν, η προδικαστική παραπομπή θα είναι απαράδεκτη όσον αφορά την ερμηνεία του εν λόγω κανονισμού.

38. Ωστόσο, το Δικαστήριο θα μπορούσε να αποφύγει τη διαπίστωση του απαραδέκτου και να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο την ερμηνεία του κανονισμού 1307/2013, αν κρίνει ότι υφίσταται *αναγκαίος* σύνδεσμος μεταξύ της αίτησης για τη χορήγηση άδειας καλλιέργειας κάνναβης και των ουσιαστικών ρυθμίσεων του ως άνω κανονισμού.

39. Για να καταλήξουμε στη λύση αυτήν, όπως θα εξηγήσω εν συνεχεία, οι προϋποθέσεις πρόσβασης στην άμεση ενίσχυση για την παραγωγή κάνναβης πρέπει να θεωρηθεί ότι ισχύουν για την άδεια καλλιέργειας, *ακόμη και αν ο παραγωγός δεν υποβάλει αίτηση χορήγησης της εν*

[20] Όπως προεκτέθηκε, η περιφερειακή αρχή εξέδωσε άδεια μόνο για την υπαίθρια έκταση (0,50 εκταρίων), όχι όμως για την ευρισκόμενη σε εσωτερικό χώρο έκταση (0,04 εκταρίων) η οποία είχε διαρρυθμιστεί για την καλλιέργεια της κάνναβης με υδροπονικό σύστημα.

[21] Το εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη για τη δικαστική απόφαση που πρόκειται να εκδοθεί, είναι αποκλειστικώς αρμόδιο να εκτιμήσει, με γνώμονα τις ιδιαιτερότητες της υποθέσεως, τόσο το αν η προδικαστική απόφαση είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και το αν είναι λυσιτελή τα ερωτήματά του προς το Δικαστήριο (αποφάσεις της 26ης Μαΐου 2011, Stichting Natuur en Milieu κ.λπ., C-165/09 έως C-167/09, EU:C:2011:348, σκέψη 47, της 9ης Σεπτεμβρίου 2015, X και van Dijk, C-72/14 και C-197/14, EU:C:2015:564, σκέψη 57, και της 12ης Μαΐου 2021, Altenrhein Luftfahrt, C-70/20, EU:C:2021:379, σκέψη 25).

[22] Το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως τονίσει ότι η διαδικασία του άρθρου 267 ΣΛΕΕ αποτελεί μέσο συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, με την οποία το Δικαστήριο παρέχει στα εθνικά δικαστήρια τα στοιχεία ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης που τους είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς επί της οποίας καλούνται να αποφανθούν, και ότι ο δικαιολογητικός λόγος της προδικαστικής παραπομπής δεν έγκειται στη διατύπωση συμβουλευτικής γνώμης επί γενικών ή υποθετικών ζητημάτων, αλλά στην αυτονόητη ανάγκη αποτελεσματικής επίλυσης μιας ένδικης διαφοράς [απόφαση της 22ας Μαρτίου 2022, Prokurator Generalny (Πειθαρχικό τμήμα του Ανωτάτου Δικαστηρίου – Διορισμός), C-508/19, EU:C:2022:201, σκέψεις 60 έως 62, και της 9ης Ιανουαρίου 2024, G κ.λπ. (Διορισμός τακτικών δικαστών στην Πολωνία), C-181/21 και C-269/21, EU:C:2024:1, σκέψεις 62 και 64].

λόγω ενίσχυσης, δεδομένου ότι πρόκειται για φυτό με ποικιλίες κατάλληλες για την παρασκευή ναρκωτικών, η καλλιέργεια του οποίου δεν μπορεί να πραγματοποιείται ελεύθερα και χωρίς έλεγχο από τη διοίκηση.

40. Φρονώ ότι μια τέτοια σύνδεση δεν είναι εύκολο να γίνει δεκτή, αλλά, κατά τη γνώμη μου, δεν υπάρχει άλλη δυνατότητα ώστε να κριθεί παραδεκτό το προδικαστικό ερώτημα όσον αφορά την ερμηνεία του κανονισμού 1307/2013. Για την περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο προβεί σε όμοια εκτίμηση, θα εκθέσω τη γνώμη μου επί του κανονισμού αυτού.

41. Εν πάση περιπτώσει, δεδομένου ότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί την ερμηνεία του κανονισμού 1308/2013, του οποίου το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο η′, και το άρθρο 189, παράγραφος 2, αφορούν ειδικά την καλλιέργεια κάνναβης, η προδικαστική παραπομπή είναι παραδεκτή κατά το μέρος που αφορά τον κανονισμό αυτόν.

Β. Εξέταση επί της ουσίας

42. Η κάνναβη (Cannabis sativa L.) είναι είδος της οικογένειας Cannabaceae. Τα φυτά αυτά έχουν υψηλή περιεκτικότητα διαφόρων τύπων φυτοκανναβινοειδών, τα οποία συγκεντρώνονται σε έναν παχύρρευστο χυμό που παράγεται σε αδενώδεις δομές γνωστές ως τριχώματα.

43. Από τις πληροφορίες που ελήφθησαν[23] προκύπτει ότι τα δύο σημαντικότερα φυτοκανναβινοειδή της κάνναβης είναι η THC (το κύριο ψυχοτρόπο συστατικό του φυτού, το οποίο έχει τον χαρακτήρα ναρκωτικής ουσίας) και η CBD (η οποία δεν θεωρείται ούτε ψυχοτρόπος ουσία, ούτε ναρκωτικό). Επιπλέον, φαίνεται ότι η CBD μειώνει τις ψυχοδραστικές επιδράσεις της THC.

44. Από τον συνδυασμό του άρθρου 38, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ και του παραρτήματος Ι ΣΛΕΕ προκύπτει ότι η κάνναβη υπόκειται στην ΚΓΠ.

45. Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο, η′, του κανονισμού 1308/2013, η κάνναβη καλύπτεται από την κοινή οργάνωση των αγορών (στο εξής: ΚΟΑ) για τα γεωργικά προϊόντα. Κατά το παράρτημα Ι, μέρος VIII, του ως άνω κανονισμού, ο τομέας της κάνναβης που προορίζεται για την παραγωγή ινών περιλαμβάνει το «καννάβι (Cannabis sativa L.) ακατέργαστο ή κατεργασμένο, αλλά όχι νηματοποιημένο· στουπιά και απορρίμματα από καννάβι (στα οποία περιλαμβάνονται και τα απορρίμματα από νήματα και τα ξεφτίδια)».

46. Στο πλαίσιο της ΚΓΠ, επιτρέπεται μόνον η καλλιέργεια κάνναβης η οποία δεν είναι κατάλληλη για την παρασκευή ναρκωτικών, με χαμηλή περιεκτικότητα σε THC[24]. Η βιομηχανική κάνναβη έχει διάφορες νόμιμες χρήσεις που συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας[25].

[23] Ευλόγως, οι τεχνικής φύσεως εκτιμήσεις οι οποίες είναι απαραίτητες προκειμένου να δοθεί απάντηση στο αιτούν δικαστήριο είναι αυτές που προκύπτουν από τη δικογραφία και από τις γραπτές παρατηρήσεις των διαδίκων, οι οποίες θα πρέπει να αντικατοπτρίζουν τις τρέχουσες επιστημονικές γνώσεις επί του θέματος. Τόσο οι παρούσες προτάσεις όσο και η μελλοντική απόφαση του Δικαστηρίου έχουν αποκλειστικά νομικό περιεχόμενο.

[24] Βλ. σημεία 83 επ. των παρουσών προτάσεων.

[25] Μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως κλωστοϋφαντουργική ίνα παρόμοια με το λινάρι· για την παραγωγή τροφίμων για κατανάλωση από τον άνθρωπο από σπόρους κάνναβης χωρίς κέλυφος και ζωοτροφών από ολόκληρους σπόρους· στον τομέα των κατασκευών χρησιμοποιείται το σκυρόδεμα κάνναβης, το μαλλί κάνναβης και οι μονώσεις ινοσανίδας· για την παραγωγή χαρτιού από ίνες κάνναβης· για την παρασκευή καλλυντικών (λάδια, λοσιόν ή σαμπουάν)· και ως βιοκαύσιμο. Βλ. στοιχεία που παρέσχε η Επιτροπή στη διεύθυνση https://agriculture.ec.europa.eu/farming/crop-productions-and-plant-based-products/hemp_es.

47. Οι γεωργοί που καλλιεργούν κάνναβη είναι επιλέξιμοι για άμεσες στρεμματικές ενισχύσεις (βασική ενίσχυση ή ενιαία στρεμματική ενίσχυση) [26] στο πλαίσιο της ΚΓΠ, υπό την προϋπόθεση ότι πληρούν: α) τις *τυπικές προϋποθέσεις* επιλεξιμότητας για τις άμεσες ενισχύσεις που προβλέπει ο κανονισμός 1307/2013· και β) τις *ειδικές πρόσθετες προϋποθέσεις* που διασφαλίζουν ότι δεν χορηγείται στήριξη στο πλαίσιο της ΚΓΠ για μη επιτρεπόμενη καλλιέργεια κάνναβης:

– Όσον αφορά τις *τυπικές προϋποθέσεις*, η υπό κρίση διαφορά αφορά το ζήτημα αν «διαρρυθμισμένος εσωτερικός χώρος» για υδροπονική καλλιέργεια μπορεί να χαρακτηρισθεί ως «γεωργική έκταση».

– Όσον αφορά τις *ειδικές πρόσθετες προϋποθέσεις*, η συζήτηση επικεντρώνεται στο επίπεδο της THC και της CBD της κάνναβης που καλλιεργείται σε εσωτερικό χώρο με υδροπονικό σύστημα.

48. Πριν εξετάσω κάθε ένα από τα δύο ως άνω στοιχεία, οφείλω να επισημάνω ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να επιβάλλουν πρόσθετους περιορισμούς για την καλλιέργεια κάνναβης δυνάμει του άρθρου 189, παράγραφος 2, του κανονισμού 1308/2013.

49. Η διάταξη αυτή επιτρέπει στα κράτη μέλη μόνο να θεσπίζουν «πλέον περιοριστικές διατάξεις» από αυτές που προβλέπονται (στο ίδιο το άρθρο 189, παράγραφος 1) για τις εισαγωγές κάνναβης από τρίτες χώρες. Η δυνατότητα αυτή δεν επιτρέπει να καταστούν αυστηρότεροι οι εσωτερικοί κανόνες σχετικά με την παραγωγή κάνναβης κατά παράβαση των κανόνων του δικαίου της Ένωσης.

50. Η διαπίστωση αυτή επιρρωννύεται από την απόφαση Hammarsten [27], η οποία αφορούσε τη σουηδική απαγόρευση καλλιέργειας και κατοχής βιομηχανικής κάνναβης καλυπτόμενης από ΚΟΑ στον τομέα. Κατά το Δικαστήριο, η εθνική απαγόρευση θίγει άμεσα την εν λόγω ΚΟΑ και στερεί από τους εγκατεστημένους στη Σουηδία γεωργούς τη δυνατότητα να ζητήσουν την προβλεπόμενη από το δίκαιο της Ένωσης ενίσχυση.

51. Από την απόφαση Hammarsten και από το άρθρο 189, παράγραφος 1, του κανονισμού 1308/2013 προκύπτει ότι υπάρχει κάποια σύνδεση μεταξύ της άδειας φύτευσης κάνναβης και της δυνατότητας λήψης των άμεσων ενισχύσεων της ΚΓΠ που προβλέπονται για την καλλιέργεια αυτή από τον κανονισμό 1307/2013.

52. Συγκεκριμένα, το άρθρο 189, παράγραφος 1, του κανονισμού 1308/2013 επιτρέπει την εισαγωγή ακατέργαστης κάνναβης στην Ένωση μόνον εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 32, παράγραφος 6, και του άρθρου 35, παράγραφος 3, του κανονισμού 1307/2013.

[26] Τα κράτη μέλη μπορούν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να χορηγούν προαιρετική συνδεδεμένη στήριξη στους γεωργούς που καλλιεργούν κάνναβη και το πράττουν επί του παρόντος στη Γαλλία, την Πολωνία και τη Ρουμανία.

[27] Απόφαση Hammarsten (σκέψεις 30 και 31). Στο διατακτικό του, το Δικαστήριο έκρινε ότι «[ο] κανονισμός (ΕΟΚ) 1308/70 του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 1970, περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του λίνου και της καννάβεως, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 2826/2000 του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 2000, για ενέργειες ενημέρωσης και προώθησης των γεωργικών προϊόντων στην εσωτερική αγορά, και ο κανονισμός (ΕΟΚ) 619/71 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1971, περί καθορισμού των γενικών κανόνων χορηγήσεως της ενισχύσεως για τον λίνο και την κάνναβη, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 1420/98 του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 1998, πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι αντιβαίνει σ' αυτούς εθνική νομοθεσία που απαγορεύει την καλλιέργεια και την κατοχή της βιομηχανικής καννάβεως την οποία αφορούν οι εν λόγω κανονισμοί».

53. Οι προϋποθέσεις αυτές (οι οποίες, κατ' αρχήν, τίθενται για τη χορήγηση άμεσων ενισχύσεων για τις εκτάσεις που έχουν φυτευτεί με την ως άνω καλλιέργεια) πρέπει να θεωρηθεί ότι ισχύουν και για την εγχώρια παραγωγή κάνναβης στην Ένωση. Με άλλα λόγια, τα ανωτέρω άρθρα καθορίζουν τα όρια για την ύπαρξη «νόμιμης» καλλιέργειας κάνναβης στα κράτη μέλη, ανεξάρτητα από το αν ο παραγωγός ζητεί ή όχι άμεση ενίσχυση για την καλλιεργούμενη έκταση.

1. Έννοια της γεωργικής έκτασης

54. Κατά το άρθρο 32, παράγραφος 1, του κανονισμού 1307/2013, «[η] στήριξη στο πλαίσιο του καθεστώτος βασικής ενίσχυσης χορηγείται στους γεωργούς […] κατόπιν ενεργοποίησης δικαιώματος ενίσχυσης ανά επιλέξιμο εκτάριο […]».

55. Κατά το άρθρο 32, παράγραφος 2, στοιχείο α′, του ίδιου κανονισμού, η έννοια του «επιλέξιμου εκταρίου» περιλαμβάνει «κάθε γεωργική έκταση της εκμετάλλευσης που χρησιμοποιείται για γεωργικές δραστηριότητες ή, σε περίπτωση που έχει και μη γεωργική χρήση, κατά κύριο λόγο για γεωργικές δραστηριότητες […]».

56. Η έννοια της «γεωργικής έκτασης», όπως ορίζεται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, του κανονισμού 1307/2013 περιλαμβάνει «οποιαδήποτε έκταση αρόσιμης γης, μόνιμων βοσκοτόπων και μόνιμων λειμώνων, ή μόνιμων καλλιεργειών».

57. Στο άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο στ′, του κανονισμού 1307/2013, ως «αρόσιμη γη» νοούνται «η γη που καλλιεργείται για φυτική παραγωγή ή εκτάσεις διαθέσιμες για φυτική παραγωγή [αλλά τελούσες υπό αγρανάπαυση], […] ανεξαρτήτως του αν πρόκειται για γη υπό θερμοκήπια ή υπό σταθερό ή κινητό κάλυμμα».

58. Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, του κανονισμού 1307/2013, ως «γεωργική δραστηριότητα» νοείται «η παραγωγή, η εκτροφή ζώων ή η καλλιέργεια γεωργικών προϊόντων, συμπεριλαμβανομένων της συγκομιδής […]», ενώ, κατά το στοιχείο δ′, ως «γεωργικά προϊόντα» νοούνται «τα προϊόντα […] που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι των Συνθηκών», μεταξύ των οποίων η κάνναβη.

59. Ο χαρακτηρισμός «αρόσιμη γη» και, ως εκ τούτου, «γεωργική έκταση», κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων, εξαρτάται από την πραγματική χρήση των γαιών αυτών [28] (ακόμη και κατά παράβαση των εθνικών διατάξεων περί χαρακτηρισμού τους) [29].

60. Για να είναι επιλέξιμες για την ενίσχυση, οι εκτάσεις πρέπει να είναι γεωργικές εκτάσεις, να αποτελούν μέρος της εκμετάλλευσης του γεωργού και να χρησιμοποιούνται για γεωργικές δραστηριότητες ή, σε περίπτωση χρήσης και για άλλες δραστηριότητες, να χρησιμοποιούνται κυρίως για γεωργικές δραστηριότητες [30].

[28] Απόφαση της 29ης Απριλίου 2021, Piscicola Tulcea και Ira Invest (C-294/19 και C-304/19, EU:C:2021:340, σκέψη 63): «μια έκταση πρέπει να χαρακτηριστεί ως "γεωργική" εφόσον πράγματι χρησιμοποιείται ως "αρόσιμη γη", κατά την έννοια των διατάξεων που υπομνήσθηκαν στη σκέψη 61 της παρούσας απόφασης (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2010, Landkreis Bad Dürkheim, C-61/09, EU:C:2010:606, σκέψη 37) […] ο δε χαρακτηρισμός αυτός δεν αναιρείται από το γεγονός και μόνον ότι η έκταση χρησιμοποιήθηκε ως αρόσιμη γη κατά παράβαση εθνικών διατάξεων περί χαρακτηρισμού των ακινήτων».

[29] Αποφάσεις της 14ης Οκτωβρίου 2010, Landkreis Bad Dürkheim (C-61/09, EU:C:2010:606, σκέψη 37), της 2ας Ιουλίου 2015, Wree (C-422/13, EU:C:2015:438, σκέψη 36), της 2ας Ιουλίου 2015, Demmer (C-684/13, EU:C:2015:439, σκέψη 56), και της 29ης Απριλίου 2021, Piscicola Tulcea και Ira Invest (C-294/19 και C-304/19, EU:C:2021:340, σκέψη 62).

[30] Αποφάσεις της 2ας Ιουλίου 2015, Demmer (C-684/13, EU:C:2015:439, σκέψη 54), και της 29ης Απριλίου 2021, Piscicola Tulcea και Ira Invest (C-294/19 και C-304/19, EU:C:2021:340, σκέψη 64).

61. Κατά τη γνώμη μου, οι ανωτέρω διατάξεις των κανονισμών 1307/2013 και 1308/2013, καθώς και η νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την έννοια της γεωργικής έκτασης, καθιστούν δυνατό να υποστηριχθεί ότι η καλλιέργεια κάνναβης σε «διαρρυθμισμένο εσωτερικό χώρο» με υδροπονικό σύστημα εμπίπτει στην έννοια αυτή.

62. Ένας διαρρυθμισμένος εσωτερικός χώρος για την καλλιέργεια κάνναβης αποτελεί τμήμα γης, με υπερκείμενη κατασκευή, που προορίζεται για γεωργική δραστηριότητα, όπως η καλλιέργεια κάνναβης. Η «αρόσιμη γη» περιλαμβάνει, όπως μόλις εξέθεσα, τη γη που καλλιεργείται για φυτική παραγωγή, «ανεξαρτήτως του αν πρόκειται για γη *υπό θερμοκήπια ή υπό σταθερό ή κινητό κάλυμμα*» [31].

63. Όπως ένα *θερμοκήπιο* ή οποιαδήποτε άλλη ανάλογη δομή (η οποία δεν αποτελεί, επακριβώς, κτίριο κατά τη συνήθη έννοια του όρου), ένας εσωτερικός και διαρρυθμισμένος για την καλλιέργεια κάνναβης χώρος περιλαμβάνει *σταθερό κάλυμμα* που τοποθετείται στο έδαφος, γεγονός που δεν εμποδίζει τον χαρακτηρισμό του ως γεωργική έκταση. Η ομοιότητα μεταξύ ενός θερμοκηπίου και ενός κτίσματος το οποίο έχει διαρρυθμιστεί για την καλλιέργεια κάνναβης με υδροπονικό σύστημα είναι πρόδηλη. Πλέον, τα θερμοκήπια δεν κατασκευάζονται μόνο με μια απλή δομή από σύρμα και πλαστικό, αλλά χρησιμοποιούνται και άλλα υλικά και πιο στέρεες κατασκευές, επί παραδείγματι πολυανθρακικό υλικό ή γυαλί.

64. Το στοιχείο που έχει σημασία, όπως προκύπτει από την προμνημονευθείσα νομολογία, είναι η έκταση (ακόμη και με την υπερκείμενη σταθερή κατασκευή) να προορίζεται για τη γεωργική παραγωγή, στην υπό κρίση υπόθεση της κάνναβης.

65. Η Επιτροπή αμφισβητεί την ανωτέρω συλλογιστική υποστηρίζοντας ότι η καλλιέργεια κάνναβης μπορεί να υπαχθεί στο καθεστώς βασικής ενίσχυσης στους γεωργούς μόνον εφόσον πραγματοποιείται στην ύπαιθρο και όχι όταν πραγματοποιείται σε εσωτερικό χώρο με υδροπονικό σύστημα.

66. Κατά την Επιτροπή, το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχεία ε′ και στ′, του κανονισμού 1307/2013 απαιτεί, προκειμένου να μπορεί να γίνει λόγος για αρόσιμη γη και γεωργική έκταση, *αλληλεπίδραση* μεταξύ εδάφους και ρίζας του φυτού [32]. Η ίδια προϋπόθεση θα ίσχυε και για τις προαιρετικές συνδεδεμένες στηρίξεις [33] και δεν θα πληρούταν στην περίπτωση καλλιέργειας κάνναβης σε εσωτερικό χώρο με υδροπονικό σύστημα.

67. Δεν συμμερίζομαι την άποψη της Επιτροπής. Από το γράμμα του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχεία ε′ και στ′, του κανονισμού 1307/2013 δεν μπορεί να συναχθεί ότι μπορούν να νοούνται ως αρόσιμη γη μόνον οι γεωργικές εκτάσεις στις οποίες η ρίζα του φυτού αλληλεπιδρά με το έδαφος. Η άποψη αυτή απηχεί μια αντίληψη για τη γεωργία η οποία έχει ξεπεραστεί λόγω της τεχνολογικής προόδου.

[31] Άρθρο 4, παράγραφος, 1, στοιχείο στ′, του κανονισμού 1307/2013. Η υπογράμμιση δική μου.

[32] Η άποψη της Επιτροπής αποτυπώνεται στο έγγραφο Direct Payments Eligibility for direct payments of the Common Agricultural Policy, Μάιος 2019, σ. 4, ως εξής: «greenhouses are considered eligible provided the land maintains the characteristics of an agricultural area. However, in specific situations, e.g. cultivation of plants in pots with no interaction of the plants roots with the soil, or greenhouses where the soil is concrete (e.g. hydroponic cultivation), the areas are considered not eligible because the soil is not contributing to the development of the crop».

[33] Το άρθρο 532, παράγραφος 5, του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 639/2014 προβλέπει ότι «[τ]α κράτη μέλη δεν δύνανται να χορηγούν συνδεδεμένη στρεμματική στήριξη για τις εκτάσεις που δεν είναι επιλέξιμες κατά την έννοια του άρθρου 32, παράγραφοι 2, 3 και 4 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1307/2013 […]».

68. Το έδαφος έχει παύσει προ πολλού να αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για τη γεωργική παραγωγή [34]. Βεβαίως, υπό φυσικές συνθήκες, το έδαφος συνιστά απόθεμα ανόργανων και θρεπτικών ουσιών για τα φυτά, αλλά, όταν τα θρεπτικά συστατικά διαλύονται στο νερό, μπορούν να απορροφηθούν απευθείας από τις ρίζες των φυτών με αποτέλεσμα το έδαφος να μην είναι πλέον απολύτως αναγκαίο για την ανάπτυξη του φυτού. Με άλλα λόγια, η «αλληλεπίδραση ρίζας και εδάφους» δεν είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη των φυτών και τη γεωργική παραγωγή.

69. Η υδροπονία αποτελεί σύστημα καλλιέργειας στο οποίο οι ρίζες τροφοδοτούνται με θρεπτικό διάλυμα διαλυμένο σε νερό. Στο εν λόγω διάλυμα περιέχονται τα χημικά στοιχεία που είναι απαραίτητα για την ανάπτυξη φυτών τα οποία μπορούν να αναπτυχθούν σε υδάτινο περιβάλλον (ή σε αδρανές περιβάλλον, όπως πλυμένη άμμος, χαλίκι ή περλίτης), χωρίς την ανάμειξη του εδάφους (γης).

70. Τα πλεονεκτήματα της υδροπονικής καλλιέργειας έναντι της παραδοσιακής γεωργίας περιλαμβάνουν τα εξής:

– Μικρότερη κατανάλωση νερού και θρεπτικών ουσιών, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικότερα.

– Μειωμένη χρήση της γεωργικής γης και εξάλειψη των προβλημάτων υποβάθμισης της ποιότητας τέτοιων εδαφών που οφείλονται στη χρήση λιπασμάτων και την επανάληψη των εντατικών καλλιεργειών.

– Μειωμένη χρήση φυτοφαρμάκων επειδή η υδροπονία συνδυάζεται με καλλιέργεια σε εσωτερικούς ή ημιυπαίθριους χώρους (όπως θερμοκήπια ή διαρρυθμισμένα κτίσματα), διευκολύνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τον έλεγχο των επιβλαβών οργανισμών [35].

– Μεγαλύτερη εγγύτητα στα αστικά κέντρα καταναλωτών και συνακόλουθη μείωση των εκπομπών που προκαλούνται από τη μεταφορά γεωργικών προϊόντων.

71. Οι κανονισμοί 1307/2013 και 1308/2013 δεν περιέχουν ρύθμιση δυνάμει της οποίας ο χαρακτηρισμός ως αρόσιμη γη ή ως γεωργική έκταση εξαρτάται από τη χρήση συγκεκριμένων τεχνικών καλλιέργειας. Επομένως, δεν υπάρχει λόγος να υποστηριχθεί ότι η υδροπονία είναι ασυμβίβαστη με τον χαρακτηρισμό γης ως γεωργικής έκτασης.

[34] Επί παραδείγματι, σε εκτάσεις με θερμοκήπια, η γη καλύπτεται συχνά από στρώμα άμμου ενώ όλες οι θρεπτικές ουσίες που χρειάζονται τα φυτά προστίθενται με την άρδευση. Σε άλλες περιπτώσεις, η φύτευση πραγματοποιείται στο έδαφος, χωρίς οι ρίζες του φυτού να εισχωρούν σε αυτό, αλλά διατηρούνται σε τεχνητό κάλυμμα από τύρφη ή παρόμοιο υλικό το οποίο τοποθετείται στο εσωτερικό ενός πλατιού σωλήνα, στον οποίο διοχετεύονται οι θρεπτικές ουσίες με την άρδευση, ενώ οι ρίζες του φυτού παραμένουν στο εσωτερικό του σωλήνα.

[35] Ο εν λόγω έλεγχος καθιστά δυνατή τη χρήση ολοκληρωμένων τεχνικών βιολογικής καταπολέμησης μέσω των οποίων παράγονται ωφέλιμα έντομα για την εξάλειψη επιβλαβών οργανισμών από τις καλλιέργειες, προκειμένου να μειωθεί ή να εξαλειφθεί η χρήση εντομοκτόνων.

72. Οι κανόνες της Ένωσης δεν επιτρέπουν τη χρήση υδροπονικών συστημάτων στην περίπτωση της βιολογικής παραγωγής. Τούτο προκύπτει από τον κανονισμό (ΕΕ) 2018/848 [36] και δη από την εικοστή όγδοη αιτιολογική σκέψη [37] και το παράρτημα ΙΙ, μέρος Ι (Κανόνες φυτικής παραγωγής), σημείο 1.2 [38], αυτού.

73. Κατά τη γνώμη μου, το γεγονός ότι ο νομοθέτης θέλησε να αποκλείσει από το πεδίο της βιολογικής φυτικής παραγωγής την υδροπονική παραγωγή οφείλεται στο ότι, εμμέσως και a contrario, η υδροπονική παραγωγή είναι επιτρεπτή για συμβατική (μη βιολογική) γεωργική παραγωγή.

74. Η υδροπονία ως τεχνική καλλιέργειας παρουσιάζει πλεονεκτήματα τα οποία συνάδουν με τους στόχους της ΚΓΠ, όπως προεκτέθηκε και όπως αναγνώρισαν όλοι οι διάδικοι κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Ειδικότερα, συνάδει με τον σκοπό της ΚΓΠ (άρθρο 39, παράγραφος 1, στοιχείο α', ΣΛΕΕ) να «αυξάνει την παραγωγικότητα της γεωργίας με την ανάπτυξη της τεχνικής προόδου, με την εξασφάλιση της ορθολογικής αναπτύξεως της γεωργικής παραγωγής, καθώς και της αρίστης χρησιμοποιήσεως των συντελεστών παραγωγής, ιδίως του εργατικού δυναμικού».

75. Τα υδροπονικά συστήματα αυξάνουν τη γεωργική παραγωγικότητα, ενθαρρύνουν την τεχνολογική πρόοδο και προωθούν την ορθολογικότερη ανάπτυξη της γεωργίας, δεδομένου ότι χρησιμοποιούν λιγότερους υδάτινους πόρους και μειώνουν την έκταση των εδαφών που απαιτούνται για την καλλιέργεια.

76. Η υδροπονία συμβάλλει και στην επίτευξη δύο ακόμη στόχων της ΚΓΠ, ήτοι «εξασφαλίζει τον εφοδιασμό» (άρθρο 39, παράγραφος 1, στοιχείο δ', ΣΛΕΕ) και «διασφαλίζει λογικές τιμές κατά την προσφορά αγαθών στους καταναλωτές» (άρθρο 39, παράγραφος 1, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ).

77. Οι δύο ως άνω στόχοι επιτυγχάνονται καθόσον οι υδροπονικές καλλιέργειες σε εσωτερικούς χώρους εξαρτώνται λιγότερο από τις καιρικές συνθήκες σε σχέση με τις παραδοσιακές υπαίθριες καλλιέργειες ενώ επηρεάζονται λιγότερο από επιβλαβείς οργανισμούς. Ομοίως, εξασφαλίζουν με καλύτερο τρόπο τον εφοδιασμό σε γεωργικά προϊόντα καθιστώντας δυνατή την προμήθειά τους σε λογικές τιμές και με χαμηλότερο κόστος μεταφοράς.

78. Βεβαίως, η ΚΓΠ φαίνεται να είναι περισσότερο προσανατολισμένη στην παραδοσιακή γεωργία, δεδομένου ότι οι ενισχύσεις στους γεωργούς καθορίζονται σε συνάρτηση με τα επιλέξιμα εκτάρια, ήτοι την έκταση, πράγμα που ανταποκρίνεται σε μεγαλύτερο βαθμό στη γεωργία στην ύπαιθρο και σε φυτά ριζωμένα στο έδαφος [39]. Ωστόσο, είναι επίσης αληθές ότι, σε άλλες παραγωγές (π.χ. λαχανικά, οπωροκηπευτικά και φρούτα), η υδροπονική καλλιέργεια μάλλον ενδείκνυται και, ελλείψει ρητής απαγόρευσης, φρονώ ότι δεν υπάρχουν επαρκείς λόγοι για τον αποκλεισμό αυτών των νέων τρόπων παραγωγής, οι οποίοι, κατά τη γνώμη μου, συνάδουν με τους στόχους της ΚΓΠ.

[36] Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2018, για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου (ΕΕ 2018, L 150, σ. 1).

[37] «Λαμβανομένου υπόψη ότι η βιολογική φυτική παραγωγή βασίζεται στη θρέψη των φυτών κατ' εξοχήν μέσω του εδαφικού οικοσυστήματος, τα φυτά θα πρέπει να παράγονται επί ή εντός ζωντανού εδάφους σε συνδυασμό με το υπέδαφος και το μητρικό πέτρωμα. Κατά συνέπεια, δεν θα πρέπει να επιτρέπεται η υδροπονική παραγωγή, ούτε η καλλιέργεια φυτών σε δοχεία, σάκους ή παρτέρια όπου οι ρίζες δεν έρχονται σε επαφή με το ζωντανό έδαφος».

[38] «Απαγορεύεται η υδροπονική παραγωγή, ήτοι η μέθοδος καλλιέργειας φυτών, τα οποία δεν αναπτύσσονται με φυσικό τρόπο σε νερό με τις ρίζες τους σε θρεπτικό διάλυμα και μόνο ή σε αδρανές μέσο στο οποίο προστίθεται θρεπτικό διάλυμα».

[39] Πράγματι, ορισμένες γεωργικές καλλιέργειες δεν είναι κατάλληλες για καλλιέργεια με υδροπονικά συστήματα (π.χ. σιτηρά).

79. Με άλλα λόγια, οι κανόνες της ΚΓΠ δεν πρέπει να ερμηνεύονται υπό την έννοια ότι παρεμποδίζουν την τεχνολογική ανάπτυξη της γεωργίας, πράγμα που θα συνέβαινε αν οι άμεσες στρεμματικές ενισχύσεις αποκλείονταν για γεωργικές εκμεταλλεύσεις με υδροπονικά συστήματα σε διαρρυθμισμένους εσωτερικούς χώρους.

80. Εν πάση περιπτώσει, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή δέχθηκε μεν ότι η καλλιέργεια κάνναβης με υδροπονικά συστήματα σε εσωτερικούς χώρους είναι συμβατή με τον κανονισμό 1308/2013, πλην όμως οι καλλιέργειες αυτές δεν είναι επιλέξιμες για άμεσες ενισχύσεις βάσει του κανονισμού 1307/2013, μολονότι είναι επιλέξιμες για άλλα είδη ενισχύσεων, όπως, μεταξύ άλλων, τις ενισχύσεις του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ).

81. Μολονότι συμμερίζομαι την άποψη της Επιτροπής όσον αφορά τον κανονισμό 1308/2013, φρονώ ότι δεν είναι ορθή όσον αφορά τον κανονισμό 1307/2013. Είναι αληθές ότι οι καλλιέργειες κάνναβης με υδροπονικά συστήματα σε εσωτερικούς χώρους είναι εντατικότερες σε σχέση με τις υπαίθριες καλλιέργειες κάνναβης, οπότε καταλαμβάνουν μικρότερες εκτάσεις γης και, ως εκ τούτου, οι άμεσες ενισχύσεις θα είναι χαμηλότερες[40]. Εντούτοις, δεν βλέπω λόγο αποκλεισμού των άμεσων ενισχύσεων απλώς και μόνον επειδή δεν υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ των ριζών του φυτού της κάνναβης και του εδάφους, όπως μόλις εξέθεσα.

82. Εν ολίγοις, φρονώ ότι μπορεί να αποτελεί γεωργική έκταση, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχεία ε′ και στ′, του κανονισμού 1307/2013, η έκταση που προορίζεται για την καλλιέργεια κάνναβης με υδροπονικά συστήματα σε διαρρυθμισμένους εσωτερικούς χώρους.

2. Περιεκτικότητα της κάνναβης σε THC και CBD

83. Η καλλιέργεια κάνναβης υπόκειται σε *ειδικές προϋποθέσεις* για τη χορήγηση άμεσων ενισχύσεων, καθόσον από το φυτό της κάνναβης μπορούν να εξαχθούν και να διατεθούν στην αγορά ναρκωτικά:

– Δυνάμει του άρθρου 32, παράγραφος 6, του κανονισμού 1307/2013, οι εκτάσεις που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή κάνναβης αποτελούν επιλέξιμα εκτάρια μόνον εάν οι ποικιλίες που χρησιμοποιούνται έχουν περιεκτικότητα σε THC που δεν υπερβαίνει το 0,2 %.

– Μολονότι δεν εφαρμόζεται ratione temporis στην υπό κρίση διαφορά, ο κανονισμός (ΕΕ) 2021/2115 αύξησε την περιεκτικότητα σε THC σε 0,3 % από την 1η Ιανουαρίου 2023[41].

[40] Η έκταση της γης που χρησιμοποιείται στις παραγωγές αυτές είναι μικρότερη από τη χρησιμοποιούμενη για την υπαίθρια καλλιέργεια κάνναβης, οι δε άμεσες στρεμματικές ενισχύσεις που λαμβάνουν οι γεωργοί θα είναι επίσης, αντίστοιχα, χαμηλότερες. Ωστόσο, η αυξημένη παραγωγικότητα της καλλιέργειας με υδροπονικά συστήματα σε εσωτερικούς χώρους μπορεί να αντισταθμίσει τη μείωση των άμεσων στρεμματικών ενισχύσεων.

[41] Από την 1η Ιανουαρίου 2023, ο κανονισμός 1307/2013 καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό (ΕΕ) 2021/2115 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 2021, σχετικά με τη θέσπιση κανόνων για τη στήριξη των στρατηγικών σχεδίων που πρέπει να καταρτίζονται από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής (στρατηγικά σχέδια για την ΚΓΠ) και να χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 1305/2013 και (ΕΕ) αριθ. 1307/2013 (ΕΕ 2021, L 435, σ. 1). Το άρθρο 4, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 2021/2115 προβλέπει ότι «[ο]ι εκτάσεις που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή κάνναβης είναι επιλέξιμες μόνο εάν η περιεκτικότητα των χρησιμοποιούμενων ποικιλιών σε τετραϋδροκανναβινόλη δεν υπερβαίνει το 0,3 %». Η δέκατη όγδοη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού αυτού διευκρινίζει ότι, «[σ]ε ό,τι αφορά τις εκτάσεις που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή κάνναβης, προκειμένου να διατηρηθεί η δημόσια υγεία και να εξασφαλιστεί η εναρμόνιση με άλλα νομοθετικά πλαίσια, η χρήση ποικιλιών σπόρων κάνναβης με περιεκτικότητα σε τετραϋδροκανναβινόλη κάτω του 0,3 % θα πρέπει να περιλαμβάνεται στον ορισμό του "επιλέξιμου εκταρίου"».

– Το άρθρο 53, παράγραφος 5, του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 639/2014 επεκτείνει την απαίτηση αυτή στις εκτάσεις παραγωγής κάνναβης ώστε να μπορούν να λάβουν προαιρετική συνδεδεμένη στήριξη, την οποία χρησιμοποίησε η Ρουμανία.

– Το άρθρο 35, παράγραφος 3, του κανονισμού 1307/2013 [42] αναθέτει στην Επιτροπή την εξουσία να εκδώσει κατ' εξουσιοδότηση πράξη υπό τους όρους που προβλέπονται σε αυτό [43]. Η Επιτροπή εξέδωσε τον κατ' εξουσιοδότηση κανονισμό 639/2014, του οποίου το άρθρο 9 [44] απαιτεί από τους γεωργούς να χρησιμοποιούν πιστοποιημένους σπόρους ποικιλιών που περιλαμβάνονται στον κοινό κατάλογο ποικιλιών καλλιεργούμενων φυτικών ειδών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στον ανωτέρω κατάλογο υπάρχουν καταχωρισμένες 75 ποικιλίες κάνναβης.

84. Από το ως άνω σύνολο κανόνων προκύπτει ότι οι γεωργοί μπορούν να λαμβάνουν άμεσες ενισχύσεις εάν σπέρνουν κάνναβη ανήκουσα σε μια από τις ποικιλίες με περιεκτικότητα σε THC μικρότερη του 0,2 % (ή του 0,3 % από την 1η Ιανουαρίου 2023). Στην περίπτωση της υπαίθριας καλλιέργειας κάνναβης, δεν φαίνεται να υπάρχει κίνδυνος αύξησης της THC.

85. Σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης, οι ειδικές προϋποθέσεις επιλεξιμότητας των άμεσων ενισχύσεων για την καλλιέργεια κάνναβης συνιστούν προϋποθέσεις και για την απόκτηση της σχετικής διοικητικής άδειας για τη νόμιμη καλλιέργεια του εν λόγω προϊόντος. Η τήρηση των ως άνω προϋποθέσεων πρέπει να παρέχει στους παραγωγούς τη δυνατότητα να αναπτύξουν τη δραστηριότητα αυτήν, όπως κρίθηκε με την απόφαση Hammarsten.

3. Απαγόρευση που επέβαλαν οι ρουμανικές αρχές

86. Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι οι ρουμανικές αρχές απαγορεύουν την καλλιέργεια κάνναβης με υδροπονικά συστήματα σε διαρρυθμισμένους εσωτερικούς χώρους, λόγω του κινδύνου αύξησης της περιεκτικότητας σε THC πέραν των επιτρεπόμενων ορίων στα φυτά που καλλιεργούνται κατ' αυτόν τον τρόπο, με βλαπτικές συνέπειες για τη δημόσια υγεία.

87. Η θέσπιση ΚΟΑ δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να εφαρμόζουν εθνικούς κανόνες που επιδιώκουν σκοπό γενικού συμφέροντος πέραν αυτών που καλύπτονται από την ΚΟΑ, έστω και αν οι κανόνες αυτοί ενδέχεται να επηρεάσουν τη λειτουργία της αγοράς στον οικείο τομέα [45].

[42] «Για τη διαφύλαξη της δημόσιας υγείας, ανατίθεται στην Επιτροπή η εξουσία έκδοσης κατ' εξουσιοδότηση πράξεων σύμφωνα με το άρθρο 70 όσον αφορά κανόνες που εξαρτούν τη χορήγηση των ενισχύσεων από τη χρήση πιστοποιημένων σπόρων ορισμένων ποικιλιών κάνναβης και προσδιορίζουν τη διαδικασία για τον καθορισμό των ποικιλιών κάνναβης και την εξακρίβωση της περιεκτικότητάς τους σε τετραϋδροκανναβινόλη που αναφέρεται στο άρθρο 32, παράγραφος 6».

[43] Βλ., επίσης, κανονισμό (ΕΕ) 2022/1393 της Επιτροπής, της 11ης Αυγούστου 2022, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1881/2006 όσον αφορά τα μέγιστα επιτρεπτά επίπεδα Δ9-τετραϋδροκανναβινόλης (Δ9-THC) στους σπόρους κάνναβης και τα παράγωγα προϊόντα τους (ΕΕ 2022, L 211, σ. 83), ο οποίος καταργήθηκε σιωπηρώς από τις 24 Μαΐου 2023 με τον κανονισμό (ΕΕ) 2023/915 της Επιτροπής, της 25ης Απριλίου 2023, σχετικά με μέγιστα επιτρεπτά επίπεδα για ορισμένες ουσίες οι οποίες επιμολύνουν τα τρόφιμα και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1881/2006 (ΕΕ 2023, L 119, σ. 103).

[44] «Για τους σκοπούς του άρθρου 32, παράγραφος 6, του κανονισμού (ΕΕ) 1307/2013, η επιλεξιμότητα των εκτάσεων που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή κάνναβης προϋποθέτει τη χρήση σπόρων προς σπορά των ποικιλιών που περιλαμβάνονται στον "Κοινό κατάλογο ποικιλιών καλλιεργούμενων φυτικών ειδών" στις 15 Μαρτίου του έτους για το οποίο χορηγείται η ενίσχυση, ο οποίος έχει δημοσιευθεί σύμφωνα με το άρθρο 17 της οδηγίας 2002/53/ΕΚ του Συμβουλίου[, της 13ης Ιουνίου 2002, περί του κοινού καταλόγου ποικιλιών καλλιεργούμενων φυτικών ειδών (ΕΕ 2002, L 193, σ. 1)]. Οι σπόροι προς σπορά πιστοποιούνται σύμφωνα με την οδηγία 2002/57/ΕΚ του Συμβουλίου[, της 13ης Ιουνίου 2002, περί εμπορίας των σπόρων προς σπορά των ελαιούχων και κλωστικών φυτών (ΕΕ 2002, L 193, σ. 74)]».

[45] Αποφάσεις Hammarsten (σκέψη 31) και της 23ης Δεκεμβρίου 2015, Scotch Whisky Association κ.λπ. (C-333/14, EU:C:2015:845, σκέψη 26).

88. Ωστόσο, οι πλέον περιοριστικές εθνικές διατάξεις που αποσκοπούν στην προστασία σκοπού γενικού συμφέροντος πρέπει να πληρούν την απαίτηση περί αναλογικότητας, ήτοι να είναι πρόσφορες για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και να μην υπερβαίνουν το αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού αυτού μέτρο. Ειδικότερα, για την εξέταση της αναλογικότητας πρέπει να ληφθούν, ειδικότερα, υπόψη οι σκοποί της ΚΓΠ και η εύρυθμη λειτουργία της ΚΟΑ και, ως εκ τούτου, απαιτείται στάθμιση μεταξύ των σκοπών αυτών και του επιδιωκόμενου με την εθνική ρύθμιση σκοπού [46].

89. Εξάλλου, ένα περιοριστικό μέτρο μπορεί να κριθεί πρόσφορο στο πλαίσιο της προσπάθειας επιτεύξεως του επιδιωκόμενου σκοπού μόνον εφόσον ανταποκρίνεται πράγματι στην προσπάθεια αυτή κατά συνεπή και συστηματικό τρόπο [47].

90. Ο κανονισμός 1307/2013 και οι λοιποί κανόνες της Ένωσης σχετικά με την καλλιέργεια βιομηχανικής κάνναβης σταθμίζουν τα διακυβευόμενα συμφέροντα, επιτρέποντας μόνον την καλλιέργεια κάνναβης με επίπεδα THC κατώτερα του 0,2 %. Δεδομένου ότι στους κανόνες αυτούς δεν διαλαμβάνονται ρητώς οι τεχνικές καλλιέργειας βιομηχανικής κάνναβης, τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να λάβουν πρόσθετα περιοριστικά μέτρα όσον αφορά την εν λόγω καλλιέργεια.

91. Κάνοντας χρήση της ανωτέρω δυνατότητας, οι ρουμανικές αρχές έκριναν ότι υπήρχε πραγματικός κίνδυνος η καλλιέργεια ποικιλιών κάνναβης με υδροπονικά συστήματα σε εσωτερικούς χώρους να αυξήσει το επίπεδο της THC καθ' υπέρβαση του επιτρεπόμενου νόμιμου ορίου του 0,2 %. Η κάνναβη που καλλιεργείται κατ' αυτόν τον τρόπο θα μπορούσε να «εκτραπεί» για την παρασκευή ναρκωτικών εις βάρος της δημόσιας υγείας.

92. Λόγω του κινδύνου αυτού, οι ρουμανικές αρχές, λαμβανομένης υπόψη της αρχής της προφυλάξεως, εφαρμόζουν απαγόρευση ex ante, υποστηρίζοντας ότι η διενέργεια εκ των υστέρων ελέγχων στις φυτείες κάνναβης σε εσωτερικούς χώρους δεν θα προστάτευε επαρκώς το γενικό συμφέρον. Κατά την άποψή τους, οι έλεγχοι αυτοί προβλέπονται για την κάνναβη που καλλιεργείται στην ύπαιθρο, αλλά όχι για την κάνναβη που παράγεται σε εσωτερικούς χώρους, της οποίας οι κύκλοι ανάπτυξης και ανθοφορίας ποικίλλουν [48].

93. Η διαδικασία δειγματοληψίας Α για τον προσδιορισμό της περιεκτικότητας σε THC ορίζεται, όπως προεκτέθηκε, στο παράρτημα ΙΙΙ του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 639/2014 [49] με τις εν λόγω προδιαγραφές:

– σημείο 2.1 («Δείγματα»): «[…] από κάθε επιλεγόμενο φυτό του πληθυσμού δεδομένης ποικιλίας κάνναβης λαμβάνεται τμήμα μήκους 30 cm, το οποίο περιλαμβάνει τουλάχιστον μία θηλυκή ταξιανθία. Τα δείγματα συλλέγονται κατά την περίοδο μεταξύ 20 ημερών μετά την έναρξη της ανθοφορίας και 10 ημερών μετά το τέλος της ανθοφορίας»·

– σημείο 2.2 («Μέγεθος δείγματος»): «το δείγμα περιλαμβάνει μέρη 50 φυτών ανά αγρό».

[46] Απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 2015, Scotch Whisky Association κ.λπ. (C-333/14, EU:C:2015:845, σκέψη 28).

[47] Αποφάσεις της 3ης Μαρτίου 2011, Κακαβέτσος-Φραγκόπουλος (C-161/09, EU:C:2011:110, σκέψη 42), της 23ης Δεκεμβρίου 2015, Scotch Whisky Association κ.λπ. (C-333/14, EU:C:2015:845, σκέψη 37), και B S και C A [εμπορία κανναβιδιόλης (CBD)] (σκέψη 87).

[48] Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Ρουμανική Κυβέρνηση υπογράμμισε τις υλικοτεχνικές δυσχέρειες για την προσαρμογή αυτού του είδους ελέγχων στις καλλιέργειες κάνναβης σε εσωτερικούς χώρους, διότι οι κύκλοι ανθοφορίας διαφέρουν από τους συνήθεις στην ύπαιθρο.

[49] Όπως τροποποιήθηκε με τον κατ' εξουσιοδότηση κανονισμό 2017/1155.

94. Εναπόκειται μεν στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει το γεγονός αυτό, καθώς και τα λοιπά στοιχεία που επηρεάζουν την αναλογικότητα της περιοριστικής εθνικής ρύθμισης (και, κατά συνέπεια, την κρίση επί της συμβατότητάς της με το δίκαιο της Ένωσης), πλην όμως το Δικαστήριο μπορεί να του παράσχει κατευθυντήριες γραμμές για να το πράξει.

95. Πρώτον, δεν αμφισβητείται ότι τα ναρκωτικά (συμπεριλαμβανομένων εκείνων με βάση την κάνναβη, όπως η ινδική κάνναβη) θεωρούνται γενικώς επιβλαβή και για τον λόγο αυτόν η εμπορία τους απαγορεύεται. Ωστόσο, επιτρέπεται αυστηρώς ελεγχόμενη εμπορία προς χρήση για ιατρικούς και επιστημονικούς σκοπούς [50].

96. Επομένως, το γενικό συμφέρον της προστασίας της δημόσιας υγείας μπορεί να δικαιολογήσει εθνική ρύθμιση που απαγορεύει την καλλιέργεια κάνναβης, υπό την προϋπόθεση ότι τα φυτά χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ναρκωτικών, όπως η [ινδική] κάνναβη, που λαμβάνεται από την THC.

97. Δεύτερον, από τις πληροφορίες που παρέσχε η Biohemp προκύπτει ότι η ποικιλία κάνναβης που φυτεύεται σε εσωτερικό χώρο με υδροπονικά συστήματα έχει περιεκτικότητα σε THC η οποία δεν υπερβαίνει το όριο του 0,2 %. Η Biohemp υποστηρίζει ότι η καλλιέργεια σε εσωτερικό χώρο με υδροπονικά συστήματα συνεπάγεται αύξηση του επιπέδου της CBD του φυτού, όχι όμως και του επιπέδου της THC. Σύμφωνα με τις ρουμανικές αρχές, ορισμένες μελέτες υποδηλώνουν ότι θα μπορούσε να αυξηθεί και το επίπεδο της THC, εντούτοις δεν υπάρχουν ουσιαστικές αναλύσεις επί του παρόντος οι οποίες να επιβεβαιώνουν το αντίθετο.

98. Όπως εξέθεσε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, εάν τα φυτά ανήκουν σε ποικιλίες κάνναβης οι οποίες επιτρέπεται να καλλιεργούνται εντός της Ένωσης, πρέπει να έχουν επίπεδο THC το οποίο δεν υπερβαίνει το όριο του 0,2 %, ακόμη και σε περίπτωση σποράς με υδροπονικά συστήματα σε εσωτερικούς χώρους.

99. Με την επιφύλαξη ενδεδειγμένης επαλήθευσης βάσει έγκυρων επιστημονικών μελετών, φαίνεται ότι το υψηλό επίπεδο CBD σε συγκεκριμένο φυτό κάνναβης συνεπάγεται χαμηλότερο επίπεδο THC, με αποτέλεσμα το φυτό αυτό να μην ενδείκνυται για την παρασκευή ναρκωτικών. Στην υπό κρίση υπόθεση, κατ' αυτόν τον τρόπο αποκλείεται ο κίνδυνος αύξησης του επιπέδου της THC, πράγμα που εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

100. Σύμφωνα με τις διαθέσιμες πληροφορίες, το κανναβινοειδές του οποίου η αύξηση διαπιστώνεται κατά την καλλιέργεια ποικιλιών βιομηχανικής κάνναβης σε εσωτερικό χώρο με υδροπονικά συστήματα είναι η CBD.

101. Το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να διευκρινίσει ότι, βάσει των τρεχουσών επιστημονικών γνώσεων, η CBD δεν περιέχει ψυχοδραστικό συστατικό [51]. Ως εκ τούτου, η CBD δεν θα πρέπει να χαρακτηρίζεται ως ναρκωτικό κατά την έννοια της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της παράνομης εμπορίας ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών, η οποία συνήφθη στη Βιέννη στις 20 Δεκεμβρίου 1988 [52]και της οποίας μέρη είναι όλα τα κράτη μέλη και η Ένωση [53].

[50] Αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 2010, Josemans (C-137/09, EU:C:2010:774, σκέψη 36), και B S και C A [εμπορία κανναβιδιόλης (CBD)] (σκέψη 59).

[51] Απόφαση B S και C A [εμπορία κανναβιδιόλης (CBD)] (σκέψη 75).

[52] *Recueil des traités des Nations unies*, τόμος 1582, αριθ. 1-27627.

[53] Η Ενιαία Σύμβαση του 1961 για τα ναρκωτικά, όπως τροποποιήθηκε με το πρωτόκολλο του 1972 περί τροποποίησης της ενιαίας σύμβασης του 1961 για τα ναρκωτικά, η οποία συνήφθη στη Νέα Υόρκη στις 30 Μαρτίου 1961 (*Recueil des traités des Nations unies*, τόμος 520, αριθ. 7515). Βλ. απόφαση B S και C A [εμπορία κανναβιδιόλης (CBD)] (σκέψη 76).

102. Εάν η καλλιέργεια της βιομηχανικής κάνναβης με υδροπονικά συστήματα σε εσωτερικούς χώρους αυξάνει μόνο τη CBD των φυτών, ενώ δεν αυξάνει την (επιτρεπόμενη) περιεκτικότητά της σε THC, τα κράτη μέλη δεν μπορούν άνευ άλλου τινός να δικαιολογήσουν τον περιορισμό της στο πλαίσιο της προστασίας της δημόσιας υγείας. Η CBD, επαναλαμβάνω, βάσει των τρεχουσών επιστημονικών γνώσεων, «δεν συνιστά ναρκωτικό κατά την έννοια της Ενιαίας Σύμβασης» [54].

103. Τρίτον, εθνικό μέτρο περιοριστικό της παραγωγής βιομηχανικής κάνναβης σε εσωτερικούς χώρους με υδροπονικά συστήματα θα μπορούσε να «περάσει το τεστ» αναλογικότητας μόνο σε περίπτωση εφαρμογής του κατά συνεπή και συστηματικό τρόπο.

104. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, τέθηκε το ζήτημα κατά πόσον υπάρχουν επιταγές περί συνεπούς και συστηματικής εφαρμογής της απαγόρευσης στη Ρουμανία. Κατά την Biohemp, αυτού του είδους η καλλιέργεια κάνναβης επιτρέπεται σε ορισμένες περιφέρειες (Constanța, Dâmbovița και Sibiu) του εν λόγω κράτους μέλους. Περαιτέρω, κατά τις προηγούμενες συγκομιδές στην ίδια περιφέρεια της Alba (Ρουμανία), οι αρχές επέτρεψαν στην Biohemp να καλλιεργήσει κάνναβη σε διαρρυθμισμένο εσωτερικό χώρο με υδροπονικό σύστημα [55]. Η Ρουμανική Κυβέρνηση αντέκρουσε τους ισχυρισμούς αυτούς, χωρίς να επιλυθεί η διαφορά ως προς το σημείο αυτό.

105. Εν πάση περιπτώσει, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει αν η εθνική περιοριστική ρύθμιση εφαρμόζεται κατά τρόπο συστηματικό και συνεπή στο ρουμανικό έδαφος.

106. Τέλος, η αρχή της αναλογικότητας επιβάλλει να διερευνηθεί αν υφίσταται εναλλακτική λύση λιγότερο περιοριστική σε σχέση με τη γενικευμένη απαγόρευση της καλλιέργειας κάνναβης σε εσωτερικούς χώρους, προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός προστασίας της δημόσιας υγείας τον οποίο επιδιώκει το ρουμανικό κράτος.

107. Συναφώς, θα μπορούσε να εξεταστεί το ενδεχόμενο να επιτραπεί η εν λόγω μέθοδος καλλιέργειας κάνναβης με την επιφύλαξη αυστηρών ελέγχων, προκειμένου να εξακριβωθεί ότι τα παραγόμενα φυτά δεν υπερβαίνουν σε THC το όριο του 0,2 %. Οι δυσχέρειες τις οποίες επικαλείται η Ρουμανική Κυβέρνηση σχετικά με τη διενέργεια των ελέγχων αυτών θα μπορούσαν ενδεχομένως να ξεπεραστούν με την εφαρμογή στην κάνναβη που καλλιεργείται σε εσωτερικούς χώρους, μεταξύ άλλων μέτρων (πέραν της λήψης της απαιτούμενης άδειας), δειγματοληπτικών ελέγχων για τη μέτρηση του επιπέδου της THC, που προβλέπει ο κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός 639/2014.

108. Εν τέλει, το άρθρο 32, παράγραφος 6, του κανονισμού 1307/2013 αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση η οποία απαγορεύει την καλλιέργεια ποικιλιών κάνναβης με περιεκτικότητα σε THC μικρότερη του 0,2 %, οσάκις η χρησιμοποιούμενη τεχνική καλλιέργειας (με υδροπονικά συστήματα σε διαρρυθμισμένους εσωτερικούς χώρους) επιφέρει σημαντική αύξηση της περιεκτικότητάς της σε CBD, εκτός αν η εν λόγω ρύθμιση είναι πρόσφορη για την επίτευξη του σκοπού προστασίας της δημόσιας υγείας και δεν υπερβαίνει το αναγκαίο για την επίτευξή του μέτρο.

[54] Απόφαση B S και C A [εμπορία κανναβιδιόλης (CBD)] (σκέψη 76).

[55] Κατά την Biohemp, η άδεια που χορηγήθηκε από την περιφερειακή αρχή το 2020 για την καλλιέργεια κάνναβης περιελάμβανε κτίσμα 400 m^2 το οποίο είχε ανακαινισθεί και χρησιμοποιούνταν ως ελεγχόμενο περιβάλλον για την καλλιέργεια φυτών, που μπορεί να εξομοιωθεί με θερμοκήπιο. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Ρουμανική Κυβέρνηση αντέκρουσε το ως άνω επιχείρημα, καθόσον η άδεια ζητήθηκε για καλλιέργεια 3 500 τετραγωνικών μέτρων χωρίς να διευκρινίζεται ότι το κτίσμα συμπεριλαμβανόταν σε αυτά.

V. Πρόταση

109. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο Curtea de Apel Alba Iulia (εφετείο Alba Iulia, Ρουμανία) ως εξής:

«Ο κανονισμός (ΕΕ) 1307/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, περί θεσπίσεως κανόνων για άμεσες ενισχύσεις στους γεωργούς βάσει καθεστώτων στήριξης στο πλαίσιο της Κοινής γεωργικής πολιτικής και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 637/2008 και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 73/2009 του Συμβουλίου, καθώς και ο κανονισμός (ΕΚ) 1308/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, για τη θέσπιση κοινής οργάνωσης των αγορών γεωργικών προϊόντων και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 922/72, (ΕΟΚ) αριθ. 234/79, (ΕΚ) αριθ. 1037/2001 και (ΕΚ) αριθ. 1234/2007,

έχουν την έννοια ότι:

– Το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχεία ε′ και στ′, του κανονισμού 1307/2013 καθιστά δυνατό να χαρακτηριστεί ως γεωργική έκταση η έκταση που χρησιμοποιείται για την καλλιέργεια κάνναβης (Cannabis sativa L.) με υδροπονικά συστήματα σε διαρρυθμισμένους εσωτερικούς χώρους.

– Το άρθρο 32, παράγραφος 6, του κανονισμού 1307/2013 αντιτίθεται, κατ' αρχήν, σε εθνική ρύθμιση η οποία απαγορεύει την καλλιέργεια ποικιλιών κάνναβης με περιεκτικότητα σε τετραϋδροκανναβινόλη (THC) μικρότερη του 0,2 %, οσάκις η χρησιμοποιούμενη τεχνική καλλιέργειας (με υδροπονικά συστήματα σε διαρρυθμισμένους εσωτερικούς χώρους) επιφέρει σημαντική αύξηση της περιεκτικότητάς της σε κανναβιδιόλη (CBD), εκτός αν η εν λόγω ρύθμιση είναι πρόσφορη για την επίτευξη του σκοπού προστασίας της δημόσιας υγείας και δεν υπερβαίνει το αναγκαίο για την επίτευξή του μέτρο, πράγμα το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει».